YIL : 1

SAYI : 19

Kuruluş tarihi : 25 İkinci Teşrin 1933

EDİRNE'DE 6 OK

Halkevi tarafından

Onbeş günde bir çıkarılır ülkü demeti

İmtiyaz sahibi ve umumî neşriyat müdürü : Akıncıoğlu İbrahim

31 Ağustos 1934

Satış yeri : Edirne'de Meriç kitaphanesi

Basıldığı yer: Vilâyet matbaası

İçindekiler

GÖK

Sayı : 19 31 Ağustos 1934 Yıl : 1

Onbeşle bir :

ZİRAATTA İŞBÖLÜMÜ

Türkiye bir ziraî mahsuller memleketidir. Gerek Avrupada ve gerekse Asyada bulunan arazimizin denizlerle sulanmış; bir çok nehirlerle kuşadılmış bulunması topraklarımıza ziraî bakımdan bir hususiyet vermektedir.

Memleketimizde her türlü mahsulât yetişir.. Hububatın buğday; arpa; çavdar; yulaf; mısır gibi nevileri, bakliyatın fasulya; bakla; nuhut; bezelya gibi cinslerine her tarafında tesadüf edilir. Meyve ve orman itibariyle de zenginiz.

Tabiatın bütün bu verimlerine rağmen Türkiyede yardıma, bilgiye muhtaç olan zümre ziraatla meşgul olanlardır.

Nufusumuzun % 76 sı köylüdür, ziraatla uğraşır. Türkiyede diğer memleketlerde olduğu iktisadî cepheden sınıflar teşekkül edememiştir. Nufusun % 76 sını teşkil eden köylü yegâne müstahsildir. Fakat bu istihsali pek iptidaî bir haldedir. Bedevî bir şekildedir. Köylümüzün istihsal şekilleri pek geridir.

Günahkâr asırlar; bugün efendimiz öldüğunu kananlarımızla dahi teyit ettiğimiz göylümüzü ihmal etmiştir. Köylümüz, beytî hayattan tamamiyle uzak bir halde idi. Türk köylüsü bugün ilk tireni görmekle buharı; kömürü lökomotifi öğreniyor.. Ziraî kredi kooperatifler ona amelî tasarruf his ve terbiyesini veriyor.

Devletin birçok vasıta ve imkânlarla köylünün yardımına koştuğunu; ona müspet ve kârlı yollar gösterdiğini duyuyor ve görüyoruz. Demokrasi müesseseler de müşterek gayelerin tahassulü için devlet kadar fertler de faydalıdırlar. Bizim için yapılacak bir çok işler vardır. Bu işleri başarabilmek için devletin gösterdiği yolda seferber olmak; ileri atılmak hepimi-

zin borcudur.

Bir köylü ile kasabalıyı alınız. Bu iki vatandaş arasında büyük farklar görürsünüz. Köylümüzün çorabı; pabucu; elbisesi; yatağı; rafı; pençeresi; ocağı; damı; duvarı; bahçesi; ekmeği; suyu; yemeği kasabadakine benzemez, başkadır. Bu başkalık köylü vatandaş aleyhinedir. Çorabı kaba ve gayri sıhhîdir. Pabucu; elbisesi; yatağı; rafı; pençeresi; ocağı; damı; duvarı; bahçesi; ekmeği; suyu; yemeği iptidaî bir haldedir. Kışın köylümüzün odasında oturulmaz. Oda içinde açık denecek kadar iptidaî olan ocakta yanan odunlar insanın gözünü çıkarır. Yazın bu odada durulmaz. Çünkü hemen hemen hiçbirinde pençere voktur. Birçok köylerde bir yudum su içemezsiniz. Bir lokma ekmek yemek mümkin değildir. Ne için?.. Neden?.. Kabahat kimde?..

Herişi devletten beklemek haksızlık olur. Biraz da biz okurların bu işlerle uğraşmaklığımız lâzımdır.

Türk köylüsünün bugünkü vaziyetine yegâne sebep işbölümü sırrından mahrum oluşudur. Türk köylüsü - yukarıda da söylemiştik - müstahsildir. Fakat istihsalâtı; daha henüz sınaileşmeyen ziraattır. Ziraat; bugün dünkü telâkki hilâfına bir fen halini almıştır. Eski usullerin; görenekten mütevellit işlerin muvaffakiyet verebileceği temin edilemez. Muvaffakiyeti temin eden sır; müspet usuller; teknik bilgilerdir. Türk köylüsr bu müspet usullerden; teknik bilgilerden mahrumdur. Ona bu sırrı fıslamak devlet borcu olduğu kadar vatandaş vazifesidir.

Köylümüzün refahı onun servetine bağlıdır. Türk köylüsünün servetini yapacak menbâ ziraattır. Binaenaleyh Türk köylüsünü terfih etmek için onu zenginleştirmek lâzımdır. Bu; köylümüzün ziraî sahadaki vasıta ve bilgilerinin usulleşmesi; teknikleşmesi ile kabildir.

Bütün işlerin bir adam tarafından yapılmasına imkân yoktur. İşlerin insanlar arasında bölünmesi ustaların doğmasını intaç eder. Meydana çıkan ustalar istihsalâtın; mamulâtın olgunlaşmasına hizmet ederler.

Köylümüz bütün işleri kendisi yapar. Çorabını örer; tarlasını sürer; arabasını; damını; duvarını; yamasını; ekmeğini yapar; buğdayını biçer; şehre indirir; satar; alır bu ve bunlara mümasil yüzlerce iş yapar. İşte köylümüzün böyle birçok işler yapmağa mecuur oluşu çorabının kaba; tarlasının bozuk; arabasının gıcırtılı; damının otlu; duvarının tezekli; yamasının büyük; ekmeğinin hamur; buğdayının kılçıklı olmasına; alırken yanmasına; satarken aldanmasına sebep olur.

Başka memleketlerde şehirlerde olduğu gibi köylerde de işler bölünmüştür. Köye girdiğiniz zaman bir kasaba yavrusuyla karşılaşırsınız. Köyün sapanlarını yapmağa; tamir etmeğe mahsus bir demirci; nalbant; marangoz; kasap; fırın; sebzeci; berber; kunduracı hatta otel ve lokanta bulursunuz. Bizde böylemidir?

Böyle memleketlerde köylü ne ekeceğini; ne alacağını bilir. Mahsulâtı-

nın mahreçleri muayyendir. Onun muvaffakiyeti; elde edeceği verim güneşin lütfüne; yağmurların merhametine bağlı değildir. Herkes tuttuğu işte ustadır. Tıpkı büyük bir çiflikte olduğu gibi işler bölünmüştür. Tarlaları süren ayrı; mandıra ile uğraşan başka; koza ve tiftik işlerine bakanlar başkadır. Bu suretle tarlayı sürüp buğday eken temiz ve olgun mahsul alır. Böyle temiz ve olgun mahsul piyasalarda eyi müşteri bulur. Mandıra ile uğraşan bu işin ustasıdır. Temiz ve yağlı peynir çıkartır. Mahsulünü ya bizzat kendisi satar veyahut kurduğu kooperatife verir. Koza ve tiftik işinde de elde edilen temiz ve güzel mahsul eyi ve devamlı müşteri bulur.

Köy mahsulünün para getirmesi köylünün refahını mucip olur. Bu refah köyde sınaî ziraatın; küçük sanayiin teşekkülüne yardım eder. Sınaî ziraatı; küçük sanayii fabrikalar takip eder.

Görülüyorki işbölümünün ziraata; köye varması köylüyü zenginleştirecek onu beyti hayata sokacak vasıtalardan biridir.

Türk köylüsü herkesten evvel işbölümüne muhtaçtır. Bugün köylümüz zaman ve ölçü mefhumlardan mahrumdur. Bir vaka anlatırken yatsıdan evvel; ezandan sonra; bir genişlik tarif ederken yirmisekiz ayak üç parmak demektedir.

İşbölümü köy mahsulâtımızı olgunlaştıracak ;kıymet verecektir. Bu olgunluk; bu kıymet Türk köylüsünü refaha; beyti hayata yükseltecektir. Bu suretle memleketimizde sınaî ziraat; küçük sanayi teşekkül edecek bunu fabrikalar takip edecektir.

Muallimler; avukatlar; doktorlar; gazeteciler; memurlar bütün Türk okurları iş başına..

İşbölümünü Türk köylüsüne fısıldayınız... Haykırınız... Bu inkılâb seferberliğidir,

6 OK

Çalışma sistemli olmalıdır.

Ana Vatana kavuşurken

Edirnenin her yerden ayrı bir hususiyeti var.. Çok yakın kapısından giren her vatandaşa, yurduna kavuşmasından mütevellit yurt heyecanını burası veriyor.. Şu demir köprü... Altından hicranlı diyardan toplanan ve her çağlıyanından ayrı ayrı haberler getiren bir nehir geçiyor.. O nehir buraya kadar gelenlerin çektikleri azap kadar kahırdide...

Kafile, kafile vatanlarına kavuşan mahacırların hislerine şahit olan bir arkadaşım anlatıyor: (Tren toros;.. Buraya kadar her ihtiyaçlarını öldürerek, yalnız gelebilmelerini temin eden ırkdaşların, vakur ve metin varlıklarını çehrelerinde okuyoruz.. Çektiklerini derhal unutmuşlar.. Kendi topraklarına, kendi hükûmetlerine kavuşmuşlar.. Cidal ve ateşîn gözlerinde yıllarca çekilen iztirabın yanık, fakat herşeyi başarmaya kudretli parıltısı var.. Günlerce kapandıkları ve nefes alamadıkları vagonlarından hür bir hava teneffüs edebilmek için bu kızıl gökleri beklemişler, Sultan selimin minareleri onlara en büyük armağan olmuş... Hakikatta herşeye muhtaç olan bu kan kardeşleri, bu toprağa ayak bastıktan sonra her şeyden müstağni, her şeyi unutmuşlar.. Çünkü bu güne kadar hayallerinde besledikleri memleketlerine ayak basmışlar.. Mustafa Kemalin yeniden yarattığı Türklük diyarına büyük bir kudsiyetle varmışlar, onun millî mihrabına dolgun emellerle yüz sürmüşler.

Tren çılgın bir sür'atle onları vatana kavuştururken yavrularından zekiz yaşında biri tirenden düşmüş, onu sonuncu bir kurban verdiklerini zannetmişler, halbuki vak'a üzerine duran trene karşı, yüzü parçalanan bu yavrunun kanlar içinde koştuğunu görmüşler.. İmanlarını bu küçük kahraman önünde bir daha tekrarlamışlar.. Türklük için her fedakârlığa bir daha ant içmişler...

Edirne istasyonunda onlarla gelen tren yolcularına karşı bir kahraman gibi indiler.. Ve indikten sonra da hepsi birden diz çökerek Türk vatanının mukaddes topraklarını kana, kana öptüler...

Artık kendi yurtlarında bulunuyorlar.. Gördükleri her çehreden bir aşinalık bekliyorlar.. Mukabele bile görmeseler, mukabele görmüş kadar seviniyorlar.. Çünkü gördükleri yabancı değil....

Gönül isterdi ki, bu kardeşlerle millî bir teşekkül alâkadar olsun.. Resmî memurlardan başka, onları böyle toplu gelenlerini halktan bir kalabalık karşılasın, onlara bir yudum ayran içirsin..)

Bu heyecanlı destanı duyduktan

HALK SAZ ŞAİRLERİ
hayat ve eserleri

En saf ve en temiz Türk edebiyatını bize -vaktiyle beyenmediğimiz- bu halk saz şairleri, bu aziz ve kıymetli insanlar ulaştırmıştır. lâkin daha pek yakın zamanda, hatta içimizde yaşamış olanların bile hüviyetlerini ve eserlerini lâyikiyle bilmiyoruz. Eski tezkere ve tarihçilerimiz, ilhamlarını Türklüğü hakiki ruh ve duygusundan almış olan bu şairlerden bahsetmeği (abesle iştigal) demiş ve onlardan hiç bahsetmiyerek divan edebiyatıyla, Acem ve Arap diliyle ve aruz denilen yabancı vezinle söyliyen karışık milletlere mensup şairleri kaydetmişlerdir,

Şimdi yaptığımız tetkiklerde bunların kıymetlerini esas itibariyle ve lâyık olduğu kadar takdir ediyorsakta, ne çare ki bunların en bellibaşlılarının bile hayat ve hüviyetlerine vukufumuzu yetiştiremiyoruz. Bu işe dair yapılan tetkiklerin pek çoğu yanlış istikametlerde yürüyor. Hiçbirisi hakkında dürüzbütün bir eser meydana getiremiyoruz. Tarihî bir şahsiyet olan (Hatayı) nin tetkikinde bile büyük hatalara düşülüyor. (Yunus emre) yi ve (Pir Sultan) ı bize anlatırlarken adeta (Fin) efsaneleri fısıltıları duyuyoruz.

Bir misal olmak üzere söyleyebilirim ki; bu vadide hayli̇ca eser neşretmiş olan Saadettin Nüzhet Bey arkadaşımızın son çıkardığı (Hengâmî) ye ait risalede hengâmînin söylediği:

Kâsei billûr iken (Hengâmî) şöhret bulmamış
Ben bilirim sen Amasya şehrinin bir dağısın

Manzumesi bir methiye değil, bir hicviyedir. Eğer bunun temeli okunsaydı, onun hicviye olduğu pek güzel anlaşılırdı. İkinci matla'da (Amasya şehrinin bir dağı) değil, (Amasya şehrinin bardığı) olacaktır. Billûr kâse ile âdi bardağı mukayese ediyor. Şair böylece kendisinden öğrenmiş olduğu halde yine kendisine hicviye yapan kahveci çirağını hicvediyor. Onun daha iptidailikte şöhretlere yeltenmesini hoş görmüyoruz. hatta bundan evvelki mısralardan

---

sonra, ne tatlı azap çektim.. Aklıma neler geldi.. Kendime hücum ettim.. Geçen her günün bizde ne acı veya tatlı menkabeleri vardır. Onları hep kendi başımıza kaldığımız veya bir iki arkadaş yanyana geldiğimiz zaman konuşuruz ve geçeriz.. Şimdi bizi tenkit eden bir ecnebının ne zaman (adam sen de!.. demekten vazgeçeceksiniz) dediğini hatırladım.. Hepimizin içinde bulunduğumuz halk teşekküllerinin bizden beklediği ne kadar çok şeyler var!.

Atilâ

birisinin nihayetinde (Alçakların alçağısın) bile demiştir. O zamanlarda (Amasya bardağı) diye düşkün ahlâklı gençlere derlermiş.

Böyle olduğu halde muharrir (Bardağı), (Bir dağ) okuyor, ve sonra mana çıkarıyor. Bu mısradan, şairin Amasyaya da gittiğini söylüyor.[1]

Kabul etmek lâzımdır ki bu tetkikler mutlaka hatasız çıkamaz. Fakat çok iyi tetkik etmeli, çok mevsuk menbalardan istifade etmekle beraber kontorollar yapıldıktan sonra neşrolunmalıdır. Bir iki mecmua ve bir iki şahsın rivayeti üzerine hüküm olunmamalıdır. Bunları anlamak ve bulmak çok güçtür. (Aşık Ömer) bile ne kadar karışıktır.

Şu halde mesele ve mevzu pek mühimdir. İşin içinde büyük bir tarihe malik olan ve çok güzel incelikleri ihtiva eden bir Türk edebiyatı ile bir Türk musikisi vardır. Partik Türk şairleri bunların eserlerini tevsi ederek (Şehname) ler yazacaklar, partik Türk bestekârları bunlardan mevzular alarak Türk sonat ve senfonilerini besteleyeceklerdir.

İşte bütün bu esasları göz önünde tutmak şartiyle yaptığım murakabeli tetkiklerden cesaret alarak Türk halk saz şairlerinin hayat ve eserleri haakında burada bazı malûmat vermeyi muvafık görüyorum.

Evvelâ elimizi göğsümüze koyarak ve hiç bir tesire kapılmıyarak inanmalıyız ki, öyle karakut devirlerinin zihniyetile hüküm verildiği gibi halk saz şairleri cahil değil, bilâkis zamanlarının münevverlerinden daha münevver bir zümre teşkil ediyorlardı. Onların yaşadığı devirlerde yaşayış kayıt ve şartlarının dar taassubu göz önüne getirilir ve eserleri de ayni zamanda tetkik olunursa bu hakikat bütün çıplaklığiyle görülür.

Sofu hiç öğünme yalan dinlemem,
Bır hakı mürşide bağlı destim benim.
Sen gibi günde beş vakit kirlenmem,
Bir vakit bozulmaz abdestim benim.[2

Deyebilen bir kimseye cahil demenin cahillik olduğuna hiç şüphe yoktur. Hele şu ince nükteli manzumeye bakınız:

Muhabbet köyünün olsam şarabı,
Yar beni doldurup içermi bilmem.
Mağmur olmak için gönül harabı,
Bir mimar eline geçermi bilmem? [3]

Birinci manzumede yalancılıkla din çerçivesi içinde sıkışıp kalan dar yaşayış çembrinden zorlu bir fırlayış, ve hayat hüriyetine doğru hızlı bir atılış var ve bunu yaparken de cahil dindarlara ve yobaz telekkiyatına vurucu, tesirli hamleler görülüyor. Bu birinci manzumenin biraz daha ilerisini okuyalım:

Gittiğin yol hakkın yolu değildir,
Mezhepte imamın ulu değildir,
Zemzem suyu ile dolu değildir,
Şarap ile doludur testim benim.

Vuruşların şiddetleri kelimeler üzerinde baş döndürücü akınlı hücumlarla birer birer kendini göstermiyormu?

İkinci manzumede ise, sevgili ile, sevgi kaidelerinin incelikleri içinde karma karışık olmak, bir vücut kalmak arzusunu, ve bu suretle gönül mimarının yapacağı aşk abidesini ne güzel tasvir ediyor, değilmi?

—Dahası var—

V. L.

[1] Bu manzumenin tamamını ileride yazacağım.
[2] Bu manzume (Dertli) nindir;
[3] Bu manzume (Seyrani) nindir.

Kanunu medeniye göre:
Medeni haklarımızdan

5 — SOY ADINI KİM SEÇECEKTİR:

Kocanın seçtiği soy adını karısı ve çocukları da kollanmaya mecburdur. Koca ölmüş ve karısı evlenmemiş ise, yahut koca akıl hastalığı ve akıl zayıflığı sebebiyle vesayet altında bulunuyorsa çocuğun soy adını anası seçer. Koca öldükten sonra karı başkasiyle evlenmiş ise veya koca akıl hastalığı sebebiyle vesayet altında iken karısı ölmüş veya boşânmış ise çocuğun soy adını seçmek baba cihetinden olan kan hısımlarından dede, amuca gibi en yakın erkeğin en yaşlısına aittir; baba cihetinden erkek kan hısımı yoksa çoçuğun soy adını vasi seçer. Onsekiz yaşını bitiren kimse kendi soy adını kendisi seçer. Akıl hastalığı dolayisiyle vesayet altında bulunanların soy adını babası; yoksa anası bu da yoksa vasisi seçer. Kendilerinden soy adı seçmeyenlerle anası babası belli olmayan küçüklere vali; kaymakam; nahiye müdürü soy adı takacaktır.

6 — SOY ADI NE SURETLE TAKILACAKTIR:

Vaktiyle her nasılsa takılmış olup (Soy adı) kanunu ile yasak edildiği veya beğenilmediği için soy adlarını değiştirmek isteyenlerle hiç soy adı olmayanlar taşıyacakları adı pulsuz bir istida ile 2 - 8 - 935 ten sonra 2 - 7 - 936 ya kadar hükûmete bildirecdiklerdir bu at nufus kütüğüne ve hüviyet cüzdanına yazılacaktır. Bu müddet içinde soy adını bildirmeyenlerden beş liradan onbeş liraya kadar hafif para cezası alınacaktır. Soy adı seçmek hususunda iki kimse arasında bir anlaşamamazlık çıkarsa bunu vali, kaymakam nahiye müdürü, hâlledecektir. 2 - 7 - 936 da bütün Türkler öz adlarının sonuna bir soy adı eklemiş olacaklardır. Ve ayni soydan gelenler veya bir soya ilişiği olanlar veya bir soya sonradan girenler (At) larından anlaşılacaktır. Bundan sonra soyu düzgün veya sonradan düzeltilen çocuklarla babalık kararile babası belli olan her çocuk babasının, bir kız veya kadın evlendiği zaman kocasının, soyu bozuk ve babası belli olmayan çocuklar analarının, evlâtlık kendisini evlât edinenin soyu adını alacaktır; kocasından boşanan kadın kız iken taşıdığı soyu adını tekrar alır.

7 — TİCARET ADI, UNVANI:

Her tacir ticaretine ait işlerini mektuplarını, senetlerini, defterlerini kendinin seçeçği bir isim altında yapmağa ve imzalamağa mecburdur. Bu isme ticaret unvanı diyoruz. O tacirin öz adı ile soy adından ibarettir. Tacir bu ada başka kelime de ilâve edebilir. Yalnız ilâve edeceği kelimeler başkasını zarara sokmayacak aldatmayacak şekilde olmalıdır. Meselâ kars yağı satan bir tacir (Bursa yağ pazarı) deye bir unvan

alamaz. Unvan , ticaret kütüğüne kaydedilir. Ve ticarethanenin kapusuna yazılır. Bu unvanın daha evvel kütüğe kaydedilmiş olanlardan farklı olmâsı lâzımdır.

8 - ADIN TANINMASI :

Bir kimsenin taşıdığı öz adı soy adı ve ticaret adını tanımaya herkes mecburdur. Bu atları ondan kimse alamaz ve kullanamâz. İsminin başkası tarafından kullanılması yüzünden karışıklık olduğunu, etrafındakilerin yanlış düşüncelere düştüğünü gören kimse isim üzerindeki hakkının tanınmasını aslıye mahkemesinden ister. Bir misal ile anlatayım:

Ahmet; Mustafa, Ali gibi isimleri herkes taşır ve her çocuğa öz at olarak verilebilir; hiçbir Mehmet ve Ali çıkıp ta benim adımı başkasına vermeyiz deyemez.

Birçok Mehmetleri birçok Alileri birbirinden soy atları ile ayırmak ve karışıklığın, yanlış düşüncelerin önüne geçmek kabildir. Köyde Mehmet Ali baş; namus ve şöhreti itibarile iyi tanınmış bir adamdır. İşleri de çok iyi gitmektedir. Kasabada ve diğer köylerde adı ağızlarda geziyor. Ayni köyde diğer bir Mehmet çıkıp ta (Mehmet Ali baş) veya ona benzemek üzere (Mehmet Ali baş) adıyla ötede beride iş yapmaya ve kendini tanıtmağa kalkışsa bu iki Mehmedin isimleri kendi köylerinde cıvar köylerde ve kasabada birçok yol açar, Alibaş şöhretini işitmiş bir adam onun ile işe girişiyorum deye Ali taş ile işe girişir. İşte böyle hâllerde birinci Mehmet isminin tanınmasını ve diğer Mehmet'in işbu adı taşımaktan menedilmesini hâkimden ister. Eğer bu ikinci Mehmet bu işi bilerek ve birinci Mehmedi zarara sokmak için yapmış ise maddî ve manevî tazminat ile de mahkûm edilebilir. Diğer bir misal alalım : (Mustafa koyuncu) kasabada veya köyde yine namusu ile tanınmış bir adamdır. Bulunduğu yerde soy adı (Kuyumcu) olduğunu söyleyen diğer bir Mustafa vardır. Kendisi sarhoş edepsiz, sabıkalı bir adamdır sık sık polisin, jandarmanın eline düşüyor ve hapisanelere giriyor. Hertarafta bu adamın yaptığı denaetten, ahlâksızlıklardan bahsediliyor. Birinci ve namuslu Mustafayı yakından tanımayanlar İkinci Mustafanın yaptığı ahlâksızlıkları işiderek ve bu işleri birinci Mustafanın yaptığını zannediyorlar. Bu hâl birinci Mustafanın işinin ilerlemesine mani oluyor. Bu takdirde birinci Mustafa isminin tanınmasını ve diğer Mustafa tarafından kullanılmamasını hâkimden isteyebilir. İkinci Mustafa karşılığa meydan vermeyecek bir isim taşımağa mecbur tutulur.

9 — ADIN DEĞİŞMESİ :

Ve öz adı veya soy adı herkes yanında utandıracak şekilde çirkin gülünç olan veya millî hislere aykırı bulunan kimse adının değiştirilmesini aslıye mahkemesine müracaatla isteyebilir; şimdiye kadar taşıdığımız Ahmet; Ali; Mustafa; Mehmet; Ayşe; Fatma; Bekir; Osman; Nuri ve saire gibi isimlerin çoğu arabacıdır ve arap atlarıdır; halbuki biz Türküz: Araplardan ayrı bir ırkız. Türklerinde kendilerine yakışan Kaya;

Trakyada Kültür derlemeleri:

Ata sözleri

-9-

Derleyen : O. N.

Art ayağı ile kulağını taşır
Ardından yüz köpek havlamayan kurt, kurt değildir.
Artık mal göz çıkarmaz
Ar belâsı
Ar çekmektense bar çekmek evlâdır.
Ar insana, bar hayvana yakışır.
Arsızın ar nesine?; Cömleği uzun yar nesine?
Arsıza öğüt hayretmez.
Arsızın yüzüne tükürseler, yağmur yağar sanır.
Ar gözden, kâr yüzden anlaşılır.
Ar namus; tertemiz.
Ar, yiğidin berbadıdır.
Ar yiğidin kamçısıdır.
Ar yılı değil, kâr yılı.
Arı satmış, namusu tellâle vermiş.
Ariyet ata binen tez iner.
Arif isen bir gül yeter kokmağa, hammal isen gir bahçeyi yıkmağa (Manzum)
Arife bir gül yeter
Arife bir işaret yeter.
Arife tarif gerekmez
Arif olan anlasın
Arif olan mektubu ardından okur.
Arifin elinde; zarifin belinde
Arabistan turnası gibi bir ayak üstünde yutkunur.
Arap araba yüzün kara demiş.
Arap, ardında
Arap kızar amma kırk harami lâzım.
Arap oğlan varsın gelsin, tahtıravanı alsın.
Arap saçı gibi karmakarışık.
Arap sürresi gibi geçilmez.
Arabın kızı Mısıra kaçtı kurtulamadı

Kurt gibi atları vardır. Türk olduğu için arap adını kendisine yakıştıramayan bir kimse adını değiştirerek Türkçe at almayı isterse asliye hukuk mahkemesine müracaat etmelidir.

Adının çok fena şöhret bir kimsenin adı ile örnek olmasından zarar gören kimsede kendi adının değiştirilmesini isteyebilir. Adın değişmesi nufus kütüğüne kayıt ve gazete ve saire; ile de ilân edilir. İsmi değişen kimsenin kanunu hali değişmez. Eski ismi aldığı zaman ne gibi haklara malik ise ve ne gibi borçlar altında bulunuyor idiyse ismi değiştikten sonra da aynı hakları malik ve aynı borçlar altında bulunur. İsmin değişmesinden ve yeni takılan ismin kendi ismine benzemesinden bir başkası zarar görürse bu zarar gören kimse değişmeyi haber aldığı günden itibaren bir sene içinde bu karara itiraz edebilir.

—Bitti—

M. İ.

Tarihî tetebbular

EDİRNE KÖPRÜLERİ

—5—

TUNCA KÖPRÜSÜ:

Saray içindeki Koca Sinanın lâyemut köprüsü altından geçerek ikinci Bayezit camii etrafını cennete çeviren Tunca; Gazimihal ve Yıldırım köprülerinin her iki tarafını teşkil rahfeza bir mahalde birleşirler, uzun zamanlardanberi birbirinin hasretini çeken âşıklar ve maşuklar gibi biribirinin boynuna sarılırlar ve yekvücut olarak ana denize ulaşmak için yollarına devam ederler.

41. Edirne Tunca Köprüsü

eden büyük sahaya ilâhî bir güzellik vere vere şehrin kenarını takip eden Tunca; biraz aşağıda Merice ve Ardaya kavuşmak ve onlarla sarmaşmak ve öpüşmek için süzülerek en son bir köprünün daha ayakları arasından nazlı nazlı geçen Tunca; Kasım paşa camiinin biraz altında tabii güzellikleriyle insanları gaşi enen fe-

Tuncanın en son altından geçtiği bu heybetli ve azemetli köprüye Tunca köprüsü, Eski köprü ve Ekmekçi oğlu köprüsü derler.

Bu köprü şehirden istasyona gidilirken birinci kaprüdür.

Bugün hiç bir tarafına el sürülmemiş kız gibi duran bu köprü 1016 tarihinde yaptırılmıştır. Köprüde Türk

sanat mimarisinin bariz kudreti, Türk zevkinin muhteşem hususiyetleri vardır. Bunlar yalnız Türklerin göksünü kabartmakla kalmaz bütün sanat aşıklarını, bütün zevk erbabını huzuru azemetinde ve ayakları önünde secdeye kapatır. Mimar Kemalin bu köprüye koyduğu not budur: (Nefaset ve metanet itibariyle âsârı mûberedendir.)

Bu köprünün yerinde vaktiyle ağaç bir köprü vardı. 1015 tarihlerinde üzerinden geçilemiyecek derecelerde harap olmuş, vaktin defterdarı eshabı hayrattan olduğu kadar erbabı servetten olduğu tarihlerde yazılı olan ve on sene kadar detferdarlık mevkiini işgal eden vüzeradan Ekmekçi oğlu Ahmet paşa tarafından yaptırılmıştır. 1016 da başlanılmış olan inşaat sekiz seneden fazla devam ederek 1024 te hitama ermiştir.

Sultan Reşadın Edirneye seyahatı münasebetiyle Karaağaç—Edirne caddesi yapılırken bunun üzerine de parke taşı döşenmiştir.

Köprünün ortasındaki tarih köşkünün üzerinde şu tarih yazılıdır:

Ekmekçi zade Ahmet paşayı kâmekârî
Hayratını görenler etmezmi hayrile yad

Bu devlet içre defterdar oldu on yıl
Ba haşmeti vezaret, ba devleti hüdadat

Doldurdu Tunca nehrin simüvüzerayla
Bu cisri bi adli etti bünyad

Maksudu bir duâdır ancak gelip geçenden
Lâyık budur ki sen de ruhun idesin şad

Kâmi dedi esasi müstahkemine tarih
Zeybende rahı gülşen bu cisri Ahmet âbât

1016 — 1024

O vakit Edirne kadısı olan Mehmet şerif efendinin de bu arabî tarihî tarihlere geçmiştir :

Kad bena Ahmedü akdülvüzera
Fevka nehrin maberan muteberâ
Rümtü tarihan lehu minkelemi
Mâberun muteberun minhü cera.

—Bitmdi—

Serezli ERAT

İTİZAR

Yazılarımızın çokluğundan tefrika; teşkilâtı esasiye kanunu; istida numuneleri yazılarımız girememiştir özür dileriz.

ALİ ŞİR NEVAİ

Türk dilinin Acem dilinden zengin olduğunu

Zamanımızdan beş yüz yıl önce ispat etmiştir.

Namlı Gazimiz; yüzlerce yıl kararsızlığın verdiği acılar içerisinde kıvranan (Osmanlı hanedanının) kokmuş vücudunu ortadan kaldırdıktan, kararmış yurdumuzu ak ve pâk ettikten sonra, yüce milletine ışık saçan kaynakları gostermeğe başladı.

Geyinişte, oturuşta, yazışta, okuyuşta, öğrenişte, öğretişte olmak üzre kökten inkilâplar yaptı. Türk milletini muasır medeniyetin seviyesine çıkardı. Son olarak tarihe şeref veren Türk milletinin dil istiklâlini ilân etti. Bütün millet bu savaşa yürekten atıldı. En sayın bilginler tükenmez çalışmalariyle dilimizin birçok dillere söz virdiklerini ispat ettiler. Dilimizin eni, boyu bulunmayacak kadar geniş, tükenmez bir kaynak kadar zengin olduğunu ortaya koydular.

Sahibi olduğumuz dilin değerini herkesin kafasına soktular. Yaban dilleri içinde sıskalaşan dilimize geniş ve ayrı bir yol tayin ettiler. Dilimiz serbestçe yürümeğe başladı; yörüyor, yörüyecek.

Gelecek Türk edebiyatının acune örnek olacak verimlerinin bu dille yazılacağın;ı bundansonra geleceklerin (6 Ok) un ne demek istediğini bu dille dinleyeceklerini ve onların da öğrendiklerini bu dille başkalarına anlatacaklarını düşünerek bize ne kadar mutlu diyorum. Bu mutlu oluşumdur ki beni geçmişte Türk dili için yazı yazmış adamlara götürdü ve bu sütunları doldurmağa sevk etti.

Ben bu yazımla Türk dilinin zenginliğine ve güzelliğine hayran olan ve bu uğurda boyunca kitaplar yazmış ve zamanımızdan beşyüz yıl önce yaşamış büyük şair ve filozof Nevainin, Türk dilinin Acemceden üstün olduğunu açıkça anlatan (muhakemetüllügateyin) adındaki kitabından bahsedeceğim. Fakat evvelâ bunu yazan adamı tanıtmağı daha faydalı bulduğum için kısaca anlatayım.

Nevai hicri 844, milâdî 1466 da Heratta Timür hanedanının Ömer şeyh koluna mensup bir aileden meydana gelmiştir. Babası (Geçkina Bahadır) isminde bir adamdır ki Semerkantte hüküm süren sultan (Ebusaidin itimatlı adamlarındandı «tezkerei şuera» müellifi Devlet Şahın rivayetine göre babası, Ebussait ile muasır olan horasan hakimi sultan (Ebülkasım) nezdinde de ileri rütbeler almıştır. Anasının pederi (Mirbu Sait Çenk) Hüseyin baykaranın büyük pederinin ümerasındandı.

Görülüyorki Nevai ana ve baba

cihetinden mensup olduğu cemiyetin en yüksek sınıfındandır. Daha genç yaşta babasının mevkiini tutabilecek kudreti kazanmıştır. Arap ve Acem dillerini mükemmel öğrenmiş Hüseyin Baykaranın samimî arkadaşı olmuş onun mühürdarlığında bnlunmuştur. Fakat ne çareki 60 yaşını doldurmadan hicrî 906 da ölmüştür.

O hakim bir şairdi, hattattı, musikiye vakıftı, hatta vücuda getirdiği nâmeler Anadoluda Trakya da dahil olduğu halde yakın zamana kadar terennüm edilmiştir.

Hayrı sever , fakirleri korurdu. Hayatında evlenmediği ve geriye kimse bırakmadığı için bütün servetini memleket imarına vakfetmiş, Semerkant ve Heratı camiler, tekkeler, köprüler ve hamamlarla süslemiştir.

Nevainin üzerinde durulması lâzımgelen en mühim vasiflarından biri de Türkçülüğüdür. Türkçülüğün ele başısı deyebileceğimiz Nevai Türk aslından ve neslinden olduğu için iftihar eder Türke ait birçok şeylerin diğer milletlerinkinden üstün olduğunu ileri sürer, Bilhassa Türk dili üzerinde israr ederdi.

O Türkçenin bazı mefhumlarını ifade edecek kelimelerden mahrum olduğunu söyleyipte Arap ve Acemne yazanlara haklı hücumlar yapmış ve Türkçenin Acemceden zengin ve üstün olduğunu muhakemetüllûgateyin isimli eseri ile ispat etmiştir.

Muhakemetüllûgateyin Nevainin dil için yazdığı eserlerin sonuncusudur. Kendisinden evvel Türk aleminde bu uğurda ve bu esere benzer mevzuda bir kitap yazılmamıştır. Bu kitap ile Nevai bize soruyor: Acem dilimi yoksa Türk dilimi zengin ve güzeldir? Bunu mukayese eden ve Türk dilinin üstün olduğu neticesine varan Nevainin, bu hükmündeki kat'iyyeti anlamak için onun Acemceyi de Türkçe kadar bildiğini ve zamanının Türk ve Acem şairlerine hocalık ettiğini göz önünde tutmak lâzımdır.

Nevai Acemcenin Türkçeden (Fonotik) ve (Morfolojik) itibarile fena olduğunu söylüyor ve şöyle bir misal ile izah ediyor: Türkçe öğrenmek isteyen bir Acemin öğrendikten sonra bile konuşurken kendisinin Acem oluşunun anlaşılması, Türk dilının kavranılmayan inceliklerinden ileridir. Ben de diyorum: Bir Türkün en işlek bir dil olan Fransızçayı Fransızdan daha iyi konuşması Fransızçadan daha ince ve güzel olan ana dilinin kendisine kazandırdığı maharettendir.

Yine her günkü konuşmalarımızda en fazla kullanılması lâzım gelen sözlerin Acemce de bulunmayışı Acemleri bir söz için birçok cümleler kullanmak mecburiyetinde bırakıyor. Tabiatiyle dileklerini lâyikiyle anlatamamış oluyorlar ki bir dilin en kötü cihetidir. Meselâ muhakemetüllügaytenin 44 45 nci sahifelerini dolduran bir sürü Türkçe kelimeler vardır ki onları buraya yazmaktan sarfınazar ettim. Acemcede yoktur. Bu hale göre Acemlerin meramlarını anlatmak için çektikleri zorluğu kestirebiliriz.

Yine Acemce de ruhi halleri ve ruhi hallerin uzviyette vücuda getirdiği tahavvülâtı anlatmak için kelime noksanlığı vardır. Türkçede böyle bir noksanlık görülemez.

Meselâ: Çok zevkten ve neşeden dolayı birdenbire içimeyüpte lezzet ala, ala yurdunu içmek manasına gelen (Tamşırmak) sözü Acemcede yoktur.

Yine: çok dert ile gizlice yavaş vavaş ağlamak olan "Enkirmak„ Acemcede yoktur.

Sonra: Aşığın hazin hazin ağlaması demek olan „Tilmürme„ ye benzer sözlere Acemcede tesadüf edilemez. Şu misallere göre Acemler bu hâdiselerin vukuunda onları anlatacak sözleri bulamıyacak ve bu suretle Türkçe veyahut Arapçeden söz almak mecburiyetini duyacaktır.

Aynı zamanda Türkçede bir kelimenin muhtelif manalar alması cinas sanaatını doğururken Acem edebiyatı bu güzel sanattan mahrumdur. Sonra Acem dili birbirini kafiyelendirecek kelimelere ihtiyaç gösterir, Türkçede ise buna ihtiyaç yoktur. Keza Acem dilinin sarfı da noksandır.

Meselâ: Arabî ıstılahta iki mef'ul alan fiiller vardır ki Türk dili buna sahip olup Acem dili mahrumdur. Meselâ!- (Yürüt), gizlet manasına gelen (Yaşürt) gibi sonra bir şeyi zan ile tavsif edatına Türk dili malik olduğu halde Acemcede buna tesadüf edilemez.

Meselâ: Amircesine olan (Amirceleyin) gibi bundan başka Türkçede sözlerin nihayetine (Gaç) ilâve etmek suretiyle bir şeyin sonu bildirilir ki Acemcede yoktur.

Meselâ (Yetgaç) erişince (Eyitgaç) söyleyince demektir.

Keza mübalâğa için Türkçede (r) kullanır ki bir vasfı kuvvetlendirir, olduğundan büyük gösterir, Acemcede ise bulunmaz.

Meselâ: Bilegör, kıla gör gibi.

Bunlardan başka bir vasfı kuvvetlendirmek için Türkçede edatlar vardırki Acemcede bunların yerlerini tutan heceler yoktur.

Meselâ: Ap, kap, bem, yem, sim, ap ak, kap kara, bem beyaz, yem yeşil, sim siyah gibi.

Görülüyorki bir dile dil dedirten yukarki unsurların Acem dilinde bulunmayışı veyahut bulunanların da Türkçeye nazaran zayıf oluşu, kelimelerinin kıtlığı, gerek sarfının noksanlığı bilhassa ahenginin kuvvetsizliğiyle Acem dilinin Türk diliyle boy ölçüşemez olduğunu anlıyoruz.

Fakat mademki böyle de yüzlerce şairlerimiz Acemce yazmak için oğraştılar yazdılar niçin diye sorulursa derim ki : Türkçenin her kafanın hazmedemeyeceği her dilin söyleyemeyeceği kadar inceliklere sahip oluşu Türk şairlerini Türkçeden kötü fakat kolay olan Acem diline sapıtmıştır.

Acemlerin her şiir yazana lâyik olsun olmasın büyük kıymetler vermiş olmaları şairleri Acemceye bağlamıştır.

Şaban Taşkın

Lozan broşürü

Yazan : S. R.

— Geçen sayıdan devam —

Osmanlı devleti; diğer devletler gibi mustakil bir varlık iken ecnebi devletler herhangi bir vesile ile Osmanlı devletinin dahilî işlerine müdahale ederler; arzularını ya temamen veyahut kısmen temin ederlerdi.

Herhangi bir devletin kendi iradesini; kendi arzusunu istimal ederek başka bir devletin iradesini; arzusunu ihlâl etmesi devletlerin istiklâliyetleri ile kabili telif olabilirmi ?. Bir devlet kendi idaresi için istediği şekli ihtiyar edebilir. Hudutları dahilinde istediği ıslahatı; icraatı yapabilir. Hiçbir kimsenin müdahale hakkı yoktur. Bu; bütün Avrupa devletleri arasında umumî ve beynelmilel bir kaide iken Avrupa devletleri en ufak behanelerle ve daima bizim aleyhimize olmak üzere dahilî işlerimize karışırlardı.

Lozan sulhuna kadar aktedilen bütün muahedeleri tetkik ediniz. Hemen hemen hepsinde ecnebi devletler lehinde birtakım kayıt ve şartlar görürsünüz. Bunlar; Osmanlı ordularının hasım ordularını Viyana kapularına kadar sürdüğü zamanlarda da vardır.

Osmanlı tarihini tetkik edecek olursak bu tarihin baştan başa müdahalelerle dolu olduğunu görürüz. 1740 da aktedilen Fransız kapitülâsyonuyla bundan mülhem olan diğer kapitülâsyonların âkit devletlere bahşettiği imtiyazları sayacak değiliz . Bu kapitülâsyonlardan başka aktedilen sulh muahedeleri de hemen hemen hemen her devlet dahilî işlerimize karışmak hakkını kazanmıştı. 1718 sene Sırbistanda Morada nehri kenarında Osmanlı hükûmeti ile Avusturyalılar arasında aktedilen Pasaruviç; bundan yirmıbeş sene sonra imzalanan Belgırat sulhu „1739„ Avusturyaya birçok memleketler kazandırdığı gibi bosna'da; Bulgaristanda Eflak ve Boğdan prenslikleri dahilindeki katolikler üzerinde de bir "himaye„ hakkı tanımıştı. Avusturya bu iki muahedenin kendisine tanıdığı bu hakları istismar etmeği asla ihmal etmemiştir. Hemen her zaman Bosna ve Hersekteki Hristiyanlar katliâm edildi; Bulgaristan eyaletindeki Katolikler zulum görmektedir iddiasiyle bizim dahilî işlerimize müdahaleye; bizi tacize koyulmuştur.

1875 senesi yazında Hersek Hristiyanları vergi vermekten imtina ederek orada bulunan memurlarımızı koğdular. Hükûmet tarafından tedip için gönderilen kuvveti mağlûp ettiler. Bütün bu harekâtı Avusturya idare etmekte idi. Avusturyanın yar-

dım ve işaretiyle Sırplar, Karadağlılar Hersek isyanına iltihak ve iştirak ettiler. Devlet bu mahallî isyanı bastırmağa çalışırken başta Avusturya olmak üzere Rusya ve Almanya imparatoru anlaştılar. Osmanlı hükûmetine bir nota vererek iki ay zarfında sükûnet ve asayış iade edilemezse bilfiil harekete geçeceklerini bir nota ile bildirdiler.

Bir memlekette vakitli; vakitsiz dahili isyanlar; iktişaşlar olabilir. Hükûmetlerin vazifesi bu dahilî isyanları kendi kuvvet ve menbaları ile teskin etmektir. Beynelmilel kaide ve teamüllerden hiç biri bir devlete; diğer bir devletin dahilî işlerine karışmak hakkını vermemişken bütün Osmanlı tarihi imtidadınce ecnebi devletler Avusturyanın yaptığı gibi ufak bahanelerle bizim dahilî işlerimize müdahaleden geri durmamışlardır.

1774 de aktedilen Küçükkaynarca muahedesi de bizim için çok ağır şartları ihtiva etmekteydi. Sadrâzam Baltacı Mehmet paşanın Deli Perroyu Perut nehri bataklığına sıkıştırdığı ve yine bu sadrâzamın harîs ve kötü tamâları yüzünden elinden kaçırdığı tarihten tam yetmişbeş sene sonra aktedilen bu muahede de Rusya Boğdan için bir takım siyasî haklar temin etmekle beraber Boğdanı İstanbulda temsil ve Osmanlı İmparatorluğundaki bilûmum Ortodoksları müdafaa etmek hakkını kazanıyordu.

Osmanlı İmparatorluğu dahilindeki Ortodoksları himaye ve müdafaa! kime karşı... Bu müdafaadaki kıstas nedir?..

Rusya da Avustur - Macaristan gibi her fırsatla Küçükkaynarca muahedesinin kendisine bahşetmiş olduğu bu hakkı istimalden geri durmamıştır.

Ondokuzuncu asrın ilk rub'unda Odesada tesis edilen Eterya cemiyeti Yunanistanın istiklâliyeti için çalışıyordu. Bu cemiyet doğrudan doğruya Ruslar tarafından sevk ve idare edilmekte idi. Bu cemiyetin reisi bizzat Çarın yaveri Aleksandır İpsilanti idi. Bu cemiyet memleketimiz dahilinde muvakkat hükûmet kuracak ve ordu kullanacak derece kuvvetlenmişti. Rusyanın yardımı ile Morada isyan çıktı. Bütün Yunanlılar silâha sarıldı. İsyan gittikçe büyüdü. Türkler Patras; Nadarin gibi şehirlerden çıkmağa mecbur oldular. Tripoliçe şehrindeki müslümanlar temamiyle katledlidiler. Hükûmet karadan denizden Yunan isyanını bastırmağa çalışırken Rusya Çarı Aleksandır Babiâliye bir oltumatum göndererek katilâmları tayip edüp, harap olan kliselerin yeniden inşasını; Hristiyanların hukukuna riayet edilmesini istedi. Münasip bir cevap alamayan Rusya İstanbuldan elçisini geri çağırdı, Rusya ile Osmanlı devleti arasında bir harp ilânına sebep olabilecek bu gerginlik Meternik'in müdahalesiyle bertaraf edildi.

Moralıları tedip eden İbrahim paşa Morada muvaffak olmuştu. Mısır sefaini Morayı temamiyle abloka atmişti. Navarinde Osmanlı donanmasının mahvolması ile neticelenen hâdise

Osmanlı devletinin Fransız; İngiliz ve Rus devletlerine ilânı harp etmesini mucip oldu. Bu hâdise Rusların Asyadan Kars, Puti; Ardıhan; Bayazıt ve Erzurumu zaptederek Trabzona kadar gelmelerine, Rumelide de Edirneye kadar inmeleriyle neticelendi. 1829

1850 senesinde makamatı mukaddese yüzünden Fransa ile Rusya arasında husule gelen ihtilâf Osmanlı devletinin dahilî işlerine müdahaleyi mucip olmuştur. Çar Nikola hasta adamın ölmek üzere olduğunu biliyordu.

1853 senesi Kânunusaninin 9 ncü günü Petresborğ kışlk sarayında verilen bir müsamerede Çar Nikola İnkiltere sefirini bir köşeye çekerek "Hasta adam„ın ölmek üzere bulunduğunu; harekete geçilerek mirasının taksimi için ne yapmak lâzım gelirse yapılmasını teklif etti. Nikola bir müddet sonra prens Mençikofu İstanbulagöndererek Suriye ve Fılıstin ortodoksları için birtakım imtiyazlar almağa başladı. Kaynarca muahedesiyle Osmanlı ülkesindeki ortodoksların müdafii olan Rusya bu sıfatını takviye etmiş oluyordu. Ondokuzuncu asırdaki siyasî hayatımızda mühim roller oynayan Mençikof daha ileri giderek bütün memaliki Osmaniyedeki Ortodoks tabaının hamiliğini istedi. Bu tarihlerde bütün Osmanlı memleketinde on iki milyonu mütecaviz Ortodoks vardı. Bilhassa Balkan yarım adasındaki Ortodokslar müslüman ehaliden çoktu. Rusyanın bu teklifi tabiatiyle kabul edilmedi. Böyle; bir devletin harici istiklâli ile kabili telif olmayan arzusunun red edilmesinden muğber olan Rusya fevkalâde elçi otarak istihdam ettiği Meçinikof'u geri çağırdı. Bu hâdise 1856 Paris kongrası namıyla maruf muahede ile neticelenen Kırım harbine sebep olmuştur.

Paris muahedesinde memleketimizi Ali paşa ile Cemil efendi temsil ediyorlardı Pariste aktedilen bu muahede âkit devletler tarafından verilen kararlar arasında bilhassa; düveliâkidenin hükûmeti Osmaniyenin istiklâl ve tamamîi mülkiyesine riâyet edeceklerine dair taahhütleri şayanı dikkatti. Bu muahedeye göre; Türkya artık diğer devletlerden farklı bir muameleye tabî tutulmıyacaktı. Türkiya Avrupa devletleri manzumesine dahil olmustu. Âkitlerin bu taahhüdü ancak dosyalarda ve muahede metninde kaldı. Yine devletler her vesile ile bizim dahilî işlerimize müdahaleden geri kalmamışlardır.

Muahedenin akti tarihinden dört sene sonra 1860 senesinde Lübnanda bir kıtal husule geldi. Maruniler Dürziler tarafından katliâm edildiler. Paris muahedesini imzalayan âkit devletler bunu bir bahane telakki ederek yine bizim dahilî işlerımize müdahale ettiler. Fransa 6000 kişilik bir kuvvetle Lübnana çıktı. Bu havaliyi bilfiil işgal etti. Fransanın bu filî işgalî 1861 senesi haziranına kadar sürdü.

Kırim harbinde olduğu 1877 harbi de ecnebî kuvvetlerinin bizim dahilî işlerimize müdahelesi yüzünden meydana gelmiştir.

Bosna Hersek ve Sırbistan vekayiini müteakip İstanbulda tershane divanhanesinde toplanan İstanbul kongransında Şark meselesi mutlak surette halledilecekti.

İstanbul kongrasının mahiyeti tetkik edilecek olursa görülür ki bu; Türk memleketinde; Türk şehrinde Türk işlerini tasnife memur edilmiş bir toplantı idi. Bidayette buraya bizden murahhas bile kabul edilmemişti. Yalnız; Paris muahedesini imzalayan devletler murahhasları toplenmışlardı. Konferansın İstanbulda aktedilmiş ve Türk işleriyle meşgul bulunmasına rağmen Türk murahhaslarının konferansa kabul edilmemesi şayanı dikkat değilmidir?..

Konferans teşekkül ettikten; bazı mühim kararlar verildikten sonra hariciye nazırı Saffet paşa ile Berlin sefiri Ftem paşa Osmanlı murahhası olarak bu konferansa iştirak ettiler.

Konferans çok ağır şartlar teklif etti. Bunlardan herbiri yeni ilân edilen kanunu esasi ahkâmına muhalifti.

Konferans tarafından teklif edilüp te Osmanlı hükûmeti tarafından kabul edilmeyen bu istekler 1877 büyük Türk - Rus harhine sabep oldu.

Büyük harbı müteakip 1878 senesinde Berlinde aktolunan sulh muahedenamesi de bir devletin istiklâline uymayan bazı şartlar ihtiva etmekte idi. Bu muahedenin 62 ci maddesiyle; Tüarkide bulunan ecnebi devletler siyasî memurlarına Hiristiyanlar üzerinde resmî bir himaye hakkı tanıyorduk.

Bu ne demektir?

Memleketimizde bulunan Hristiyanlara böyle bir hak bağışlamak; ecnebi devletler siyasî memurlarını böyle bir hak tanımak devletin şe'niyet ifade eden istiklâliyeti ile telif edilebilirmi?

Sonra; ecnebi devletleri siyasî memurlarına bahşedilen bu resmî himaye hakkında ölçü; kıstas nedir?.

Bütün Osmanlı tarihini tetkik ediniz. Ondokuzuncu, yirminci asırlarda dahilî işlerimize; haricî işlerimize büyük devletlerin müdahale ettiğini görürsünüz.

Herhnngi bir memlekette ufak bir isyan; mevzii bir kital olabilir. Bunlar şayanı temenni şeyler değildir. Fakat memleket dahilindeki bu işlere kimsenin müdahale etmek salâhiyeti; hakkı yoktur. Bu gün bize de tanınan bu hak ondokuzuncu ; yirminci asırlarda Avrupada varken devletler dahilı işlerimize müdahaleden asla geri durmamışlardır. Bu müdaheleler bazan siyası bazan da fi'li olurdu.

1877 Rus - Türk harbinden evvel isyan eden Sırpları tedip eden Osmanlı ordusu Niş; Vidin; Yenipazar istikametinde muzafferane yürüyordu. Sırp kuvvetlerini sevk ve idare eden Rus Ceneralı Çernaef Osmanlı kuvvetleri karşısında mukavemet edemiyordu. Rusya Babualiye hemen bir nota vererek Osmanlı ordusunun muharebeyi terketmesini istedi. İşte bu siyasî bir müdahale idi. Tarihimizde bu ve buna benzer siyasî müdahaleler pek çoktur. Rusyanın bu müdahalesini tetkik edecek olur-

Memleket haberleri

BALKAN HARİCİYE NAZIRLARI

Yakında Ankarada Romanya ; Yugoslavya ; Yunanistan Hariciye nazırları toplanarak balkanları alâkadar eden meseleleri konuşacaklardır . Konferansa Hariciye Vekilimiz reislik edecektir . Bu toplantıya Bulgar komşularımız gelmiyorlar..

---

sak görürüz ki bu haksızdır. Her türlü beynelmilel kaidelere aykırıdır.

Osmanlı hükûmeti ne yapıyordu? Bosna ve Hersekte isyan çıkmıştı, Sırp Prensi Milân bilfiil ordulariyle bu asileri himaye etmekte idi. Osmanlı devleti gayet tabii olarak kendi hududunda ve kendi topraklarında ceryan etmekte olan bu hâdise karşısında seyirci kalamazdı. Te' dip Osmanlı devletinin hakkı idi.

Rusya bu senede temamen üçüncü bir şahıs olarak buluşması lâzım değilmiydi? Fakat Rusyanın; Türkiyede bulunan bilûmum ortodoksların hami ve müdafii bulunması onu bizim dahilî ve harici işlerimize müdaheleye sevketmiştir.

Bir devletin dahilî ve haricî muhtariyet ve istiklâli o devletin varlığını teşkil eder. Rusya bu müdahalesiyle bizim varlığımıza tecavüz ediyordu.

Fi'lî müdahalede durup dururken herhangi bir yere asker çıkarmakla olur. Fransa Cebelilübnanda husule gelen bir hâdiseyi bahane ederek 2866 senesinde suriyeye asker çıkarması idi?

1894 - 1896 senelerinde Girit ve Ermenistan katilâmlarını bahane ederek altı devlet bütün memleketimizin dahilî işlerine müdahale ettiler.

1902 - 1903 senelerinde Manastır; Selânik ve Kosva vilâyetlerinde husule gelen bazı mahallî hâdiseler Rusya ile Avusturyanın müdahalesini mucip oldu.

1901 senesi Halep ve Adana Ermeni hâdiselerinden hürriyetler memleketi olan Fransa Suriyeye ordu göndermek suretivle dahilî işlerimize karıştı.

—Bitmedi—

İSTANBUL - DİYARIBEKİR TAYYARE SEFERLERİ BAŞLIYOR

Ankara — İstanbul Diyarıbekir arasında tayyare ile yolcu ve posta nakliyatına gelecek haftadan itibaren başlanacaktır.

İstanbuldan kalkan tayyare dört saatta Diyaribekire varacaktır.

Şimdilik haftada bir sefer yapılacak ve beher yolcudan 50 lira ücret alınacaktır.

İstanbul - Ankara arasında tayyare ücreti de 50 lira olarak tesbit edilmiştir.

İŞ BANKASI

İş bankası Edirnede bir şube açtı. Bankaların faydası gözle görülebilecek kadar mühim ve büyüktür. İş bankası Edirne şubesi inkilâtan sonraki Türk varlığının batı sınırına dikilen âbidelerinden biridir.

30 AĞUSTOS

30 Ağustos bayramların bayramıdır. Bundan onbir sene evvel, otuz Ağustos günü Afyonda başlayıp ta Başkumandan muharebesiyle biten döğüş Türkün yükseliş ve kurtuluş günü olmuştur . O gün Türk duşman ordularını koğmuş; o gün Türk yükseliş hızını almıştır.

EMLÂK BANKASI

Bursa — Memlektimizin her tarafında olduğ gibi Bursada da umran hareketleri devam etmektedir. Bursada ihya edilen kaplıcalar ; açılan fabrika ve bankalardan başka bu sefer de emlâk bankası Bursada bir şube açmıştır. Banka faaliyete geçmiştir.

Dünya haberleri

Yunan topraklarında bir Bulgar çatesi

Selânik — Dramadan bildirildiğine göre dün sabaha karşı bir Bulgar çetesi hududu Elice gecitlerinden Yunan toprağına girmeğe teşebbüs etmiştir. Hudut muhafızlariyle çeteciler arasında bir saatten fazla sürrn bir müsademe olmuş, sonra çete efradı tekrar Bulgaristan arazisine dönmüştür.

Havanada 5o bomba birden patladı!

Havana — Dün akşam şehrin muhelif noktalarında 50 bomba patlamıştır. Ölen olmamış, fakat mühim maddî zararlar olmuştur. Vaziyetin ehemmiyetli oluşu yüzünden Küba kabinesi daimî surette toplanti vaziyetindedir.

iKi İtalyan tayyaresi çarpışarak parçalandı

Roma İki tayyare Napolide çarpışmış ve tayyarelerin biri Spirito klisesinin üzerine düşerek parçalanmıştır. Tayyarecilerden biri ölmüş ve diğeri paraşütle atlıyarak kurtulmuştur.

M. Maksimos istifa ediyor

Atına — Başvekil M. Çaldaris dün akşam gazetecilere yaptığı beyanatta M. Maksimosun Ankarada dört devlet hariciye nazırlarının içtimaından sonra kabineden ayrılacağını söylemiştir.

Romanya ve Yugoslavya Başvekillerinin mülâkatı

Belgrat — Romanya Başvekili M. Tataresko dün akşam saat 19,30 da Yugoslavya Başvekili M. Uzunoviçi ziyaret etmiştir. Iki dost ve komşu memleketin Başvekilleri bir saat kadar dostça görüşmüşlerdir. Bu mülâkat esnasında iki Başvekil Romanya ve yugoslavyayı alâkadar eaen bütün meseleleri tetkik etmişlerdir.

RUSYADA NE KADAR TÜRK VARDIR?

VOLGA TATARLARI

Rus Türklerinin en toplu olanlarıdır. Volga Tatarları Muhtar Tatar cumhuriyetinde yaşarlar. Bu cumhuriyet Başkıristanın şimalindedir. Genişliği 62622 kilometre murabbıdır. Nüfus 226000 i köylü 2313500 ü şehirli olmak üzer 2589500 dür Bu nüfusu ırk itibariyle tasnıf edecek olursak bu nispete varırız:

- % 44,7 Türkler
- % 41,2 Ruslar
- % 5,9 Çuvaşlar
- % 4,7 Başkırtlar
- % 1,4 Mordvanlar
- % 2,1 Başka milletler

Volga Tatarlarının 1.150.000 i muhtar Tatar Cumhuriyetinde yaşamaktadır. Bu Türklerden 507.000 i Başkırt muhtar Cumhuriyetinde ; 45.000 i Astrahan vilâyetinde; 30.000 i Sibiryada 20.000 Özbekşan ve Kazakşan cumhuriyetleri dahilindeki bazı şehirlerde 130.000 Riyazan; Tombof; Penza vilâyetlerinde 20.000 Çuvaş muhtar cumhuriyetinde 23.000 Mori muhtar ayaletinde 12.000 Votsk Muhtar eyaleti dahilinde 10000 Moskovada, 7000 Leningratta yaşamaktadırlar. Rusya Fedarsif sosyalist cumhuriyetleri arazisinin hemen hemen her tarafında bir miktar Volga tatarına tesadüf edilir.

Dinleri: Sünnidir.

Dilleri: Tatarcadır.

San'atları : Çiftçilik; ticaret ve her nevi küçük el sanayii.

Orenburg eyaletinde; çarlık Rusyası zamanında zorla Hristiyan yapılmış birçok Volga tatarlarına tesadüf edilir. Bunlar; Orenburğ vilâyetinin Verhne Urlask kazasına tabi olan beş köyde yaşarlar. Nüfusları 6000 dir Hars ve dil itibariyle asıl Volga tararlarından ayrılmışlardır. Nişarlara yakındırlar.

Bükreşte neler oluyor

Bükreş — Havas ajansı bildiriyor : Emniyeti umumiye dün gece Bükreşte tevkifat yapmıştır . Bu hususta tafsilât alınmışsa da bazı şayialara nazaran bilhassa Prens Şarlın Londrada ikamet ederken etrafında bulunanlardan bazı eşhas tevkif edilmiştir . Bundan başka ahiren bir nüfus suiistimali işinde zimethal bulunan bir jeneralın evinde araştırma yapıldığı iddia edilmektedir.

Abone bedeli

Yıllığı : 100 kuruşlur

Hamdi Kaya Bey
Muallim mektebi müdürü
Trabozon

Tanesi : 5 Kuruş

Mektuplar ve abone bedelleri şu adrese yollanır :
Akıncıoğlu İbrahim — C. H. F. reisi - Edirne

Edirne Vilâyet matbaasında basılmıştır